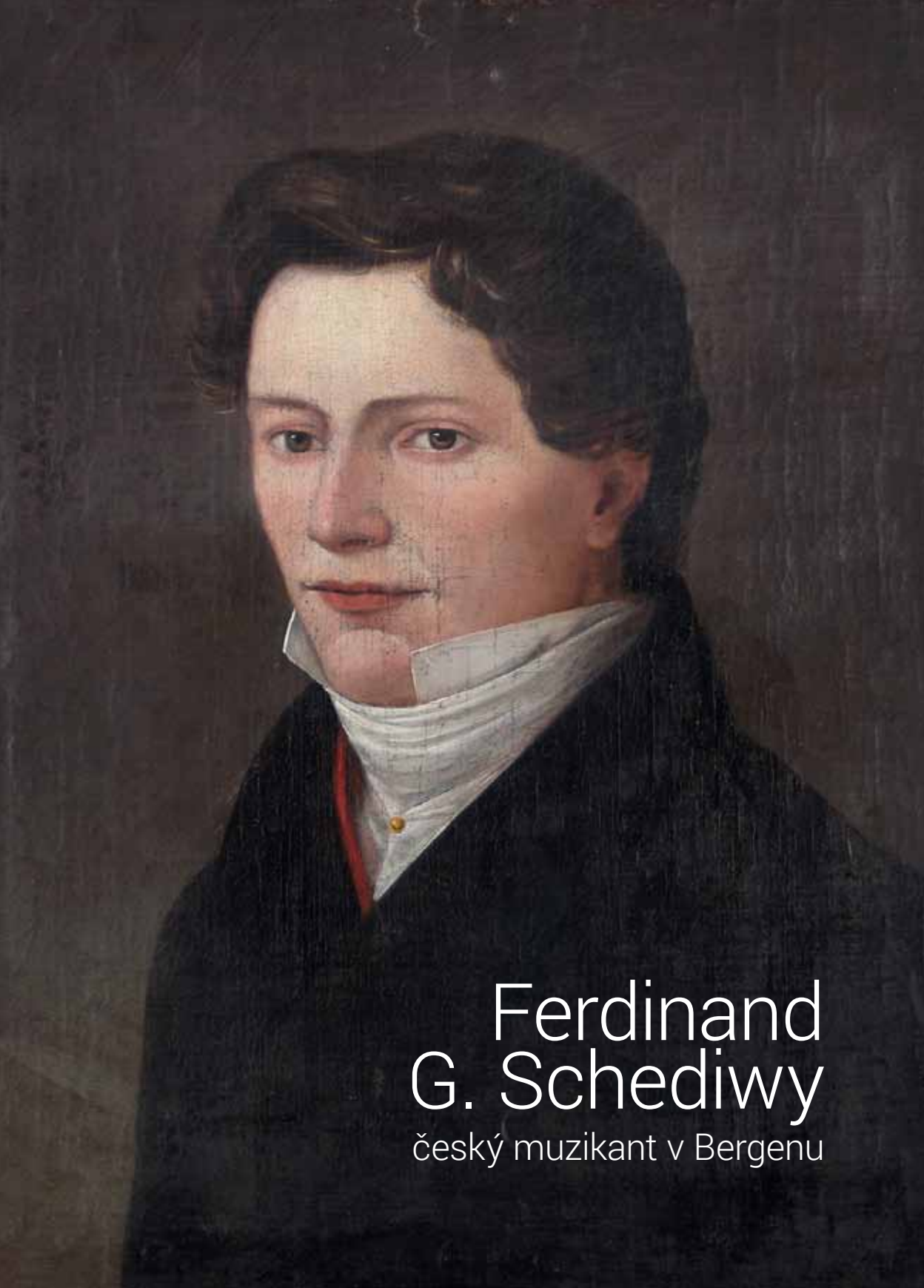

Ferdinand
G. Schediwy
český muzikant v Bergenu

N : II

Se^r Kaiser: Könige

Damen Briefs

Gesellschaft Carlström

Dorf funder Erzbau

Contributions-Gründe

Sader	Begun	Salsigne	Clarion	destry
-------	-------	----------	---------	--------

2. *VeriSoft*.

Good Ball-moulders.

10

Zur Feder

21. 10. 1881

215

Maafjate van 200 n o. Oosten

Raabizační mapa Hlásné
Třebaně z roku 1781.

Začátkem prosince roku 1855 dostal Ferdinand Giovanni Schediwy, známá osobnost hudební scény Bergenu, nečekaný úkol. V Norském divadle, které bylo v tomto západonorském městě založeno o pět let dříve, se právě začalo zkoušet historické drama mladého divadelního režiséra Henrika Ibsena. Mohl by Schediwy se svými znalostmi hudební teorie složit během jednoho měsíce pro tuto hru hudbu?

Skladatel s exotickým jménem vedení divadla nezklamal. Pro premiéru *Slavnosti na Solhaugu* zkomponoval Schediwy předeheru a osm pěveckých čísel s orchestrálním doprovodem na motivy lidové hudby, kterou všichni v sále znali.

Slavnost na Solhaugu vyvolala u publika nadšení a pro mladého dramatika znamenala průlom. V následujících desetiletích se Ibsen proslavil jako jeden z nejvýznamnějších a nejvíce inovativních evropských spisovatelů své doby. Dnes je známý a po celém světě obdivovaný jako zakladatel moderního realistického dramatu.

Naopak informace o skladateli, který přispěl k tomu, že představení v Bergenu v roce 1856 bylo označeno jako „vzácně působivé“, jak Ibsen vzpomínal o mnoho let později, jsou překvapivě povrchní a nepřesné.

Ferdinand G. Schediwy je v literatuře často zmiňován jako německo-norský varhaník, který byl v první polovině 19. století zaměstnán v Hudební společnosti Harmonie a v Bergenské divadelní společnosti jako umělecký vedoucí orchestru. Ve skutečnosti to byl Čech narozený v Hlásné Třebani na Berounsku a působil také jako skladatel, koncertní houslista, hudební pedagog, sbormistr a vydavatel zpěvníků.

Během půl století, které Schediwy prožil v Bergenu, prošlo město nejdynamičtějším rozvojem ve své tisícileté historii. Přímým výsledkem skladatelovy dlouhé a systematické práce bylo, že Bergen na počátku moderní doby získal důležité podněty z hudebního života na kontinentu. Nepřímým výsledkem jeho úsilí byla kultivace prostředí, které umožnilo relativně malému městu na severu Evropy vychovat evropského hudebního giganta, jakým byl Edvard Grieg.

Norský hudební život stále sklízí plody energické práce, kterou v 19. století v Bergenu vykonal Čech Ferdinand G. Schediwy.

Děkuji Terjemu B. Englundovi, že zdokumentoval jeho příběh.

Norský velvyslanec v ČR

Josef, syn majora Šedivého

Hlásná Třebaň je idylická obec na levém břehu řeky Berounky, asi 24 kilometrů jihozápadně od Prahy, kde se obyvatelé tradičně živilí zemědělstvím a pletením košíků. V první polovině 19. století tvořilo obec kolem čtyřiceti statků, z nichž většina byla ve stylu selského baroka. Ve středu obce stojí malá kaplička, postavená v roce 1867 podél cesty na hrad českých králů Karlštejn, který leží dva kilometry západním směrem.

Zde se 2. června 1801 na statku čp. 31 narodil Josef Schediwy. Jeho rodiče Jan a Alžběta již měli dcery Verunu a Kateřinu; o tři roky později přišel na svět Josefův mladší bratr Franz (František). První den po narození byl Josef pokřtěn a poté zapsán do matriky farnosti Dobřichovice. Jak bylo v té době zvykem, kněz při zápisu příjmení české rodiny použil německý pravopis – Schediwy.

Jedna z nejstarších dochovaných fotografií obce Hlásná Třebaň (též zvaná Přední Třebaň) na pohlednici z roku cca 1914.

Hlásná Třeban. **Kniha pokřtěných.** Pag. 2

Měsíc	Nro. Domu.	Ověřeno	Křtěno	Křt. den	Křt. místo	Rodiče.		Mort.	
						Otec.	Mateř.	Ověřeno	Stran.
1804	31	Jan Schediwy	Jan Schediwy	1804	1804	Jan Schediwy	Jan Schediwy	Jan Schediwy	Jan Schediwy
1804	31	Jan Schediwy	Jan Schediwy	1804	1804	Jan Schediwy	Jan Schediwy	Jan Schediwy	Jan Schediwy
1804	31	Jan Schediwy	Jan Schediwy	1804	1804	Jan Schediwy	Jan Schediwy	Jan Schediwy	Jan Schediwy

Několik českých a norských encyklopedií uvádí, že se Josef Schediwy narodil v Praze roku 1804. Církevní matrika z dobřichovické farnosti však dokládá, že se narodil v Hlásné Třebani o tři roky dříve.

Stejně jako dalších tři sta obyvatel Hlásné Třebaně se rodina Schediwých živila zemědělstvím. Pozemková mapa z roku 1781 ukazuje, že statek čp. 31, který rodina převzala o několik let dříve, má pozemky o něco větší, než byl průměr. Tři budovy – obytný dům, stodola a kolna – jsou centrálně umístěny u hlavní silnice.

V archivních materiálech z první poloviny 19. století je Josefův otec označen jako rychtář, což zhruba odpovídá dnešní funkci starosty. Když Josef později přišel do Norska, uvedl, že jeho otec slouží jako „major na Karlštejně“. To naznačuje, že Jan Schediwy byl v Třebani váženou osobou a stejně jako ostatní muži v obci vykonával službu i na hradě v sousedním údolí.

Na podzim roku 1819 byl Josef Schediwy přijat na konzervatoř v Praze. Bylo to prestižní studium. Pražská konzervatoř byla založena deset let před jeho nástupem jako první škola svého druhu ve střední Evropě.

Vznik Pražské konzervatoře iniciovala skupina šlechticů a předních pražských měšťanů. Po vzoru konzervatorií v Paříži a Miláně chtěli tito hudební nadšenci umožnit mladým lidem v Čechách formální studium hry na hudební nástroje, na které se tehdy hrálo v symfonických orchestrech – na housle, violoncello, kontrabas, flétnu, hoboje, klarinet, fagot a lesní roh – a také výuku klasického zpěvu, skladby a dirigování. Vyučování probíhalo v klášteře sv. Jiljí na Starém Městě; bydlení Josef získal na nedalekém Uhelném trhu.

10/	Name-Furname des Schülers	Datum des Eintritts ins Institut	Name des Instrument.	Geburtsort des Schülers	Alter	Religion	Wohnort	Name und Stand des Eltern.
	Schediwy Josef	1. Nov. 1819.	Violine Trompete in Boraune	Třebaně Böhmen Land	17	Latvinsk.	526 1.	Josef Scharf Christen in Trenitz
	Thürschmidt Fr.	1. Nov. 1819	Violine	Prag	13.	delto.	526 3.	Adolf von Prag Christen
	Sternadt Carl	1. Nov. 1819.	Violine Trompete in Boraune	Elbatalund Böhmen Land	16.	delto.	926 7.	Wenzel Scharf Christen in Elbatalund

Dne 1. listopadu 1819 byl Josef Schediwy z Třebaně formálně zapsán jako student Pražské hudební konzervatoře. Jeho věk byl tehdy uváděn jako 17 let.

Z registračního protokolu vyplývá, že housle byly Schediwyho hlavním nástrojem, ale navíc byl mezi třemi z 33 studentů ve svém ročníku, kteří také studovali hru na trubku. Ze záznamů také vyplývá jistá zvláštnost. Na konzervatoři Josef Schediwy uvedl, že mu je 17 let, ale ve skutečnosti byl o rok starší. Není jisté, zda to byla náhoda nebo úmysl, ale když o několik let později Schediwy přišel do Norska, svůj věk ještě více upravil.

V březnu 1824 postihla mladého houslistu katastrofa. Josef Schediwy je vyloučen z konzervatoře pro „úmyslné porušení předpisů ústavu“. Nevíme, čeho se toto porušení týkalo, ale ve stejný den muselo školu opustit i osm dalších studentů, kteří studovali hru na různé nástroje.

Lze se domnívat, že Schediwy a jeho spolužáci se snažili přivydělat si uspořádáním koncertu, což bez výslovného souhlasu konzervatoře nebylo povoleno. Ať už důvody tak ostré reakce byly jakékoli, výsledkem bylo, že si mladý student místo přípravy na nadcházející závěrečnou zkoušku musel najít práci.

Josef Schediwy byl jedním z mála studentů svého ročníku na Pražské konzervatoři, kteří studovali hru jak na smyčcový, tak i na dechový nástroj. >>

Stand
Im Orchester Im 1ten Classe im Monat März 1822.

Violino.

Endler Johann.
Linka Johann.
Nowy Emanuel.
Pospischil Josef.
Priziplata Emanuel.
Schubert Johann.
Schrediwij Josef: Kompete
Urbanek Johann.
Wagner Mathias.

Violoncello.

Bocke Ludwig.
Maochek Albin: Repetent.
Practner Carl.

Contrabasso.

Drechsler Ludwig: Kompete
Huscha Josef.
Kudnichka Josef: Kompete.

Flauto.

Abel Josef.
Kleppsch Anton.

Koe.

Horak Emanuel.
Marcanek Augustin.
Portner Witz.
Redlich Josef.
Schmit Josef.

Clarinetto.

Kunz Carl.
Nowak Emanuel.
Molnar Wenzel.
Pocornij Emanuel.

Fagotto.

Köhler Josef.
Neukirchner Emanuel.
Poschmaurnij Martin.

Corno.

Chott Ludwig.
Horatschek Mathias: ^{violinist} ~~violinist~~
Hollj Wenzel.
Koseck Emanuel.

O rok a půl později je Schediwy ve stálém angažmá jako dirigent v divadle Schauspielhaus v Karlových Varech. Západočeské lázně se v první polovině 19. století staly žádaným místem pro setkávání evropské smetánky, která kromě pobytu v lázeňských domech vyhledávala i hudební zážitky v nově postaveném divadle.

Jedním ze zahraničních návštěvníků Karlových Varů během léta 1826 byl vojenský komisař August Christian Mohr z Bergenu. Poté, co opustil armádní řady, se Mohr etabloval jako jeden z předních bergenských obchodníků. Kromě toho byl ředitelem Bergenské divadelní společnosti, která byla klíčovou institucí v kulturním životě města.

Historik Randi M. Selvik ve své doktorské práci o kulturním životě v Bergenu v 19. století cituje dopis, který Mohr zaslal z Karlových Varů představenstvu Společnosti v červenci 1826:

„Angažoval jsem na základě mně udělené plné moci kapelníka působícího v divadle zde v Karlových Varech, mladého muže, jmenovitě Josepha Schettevila [sic]; byl uvolněn jako student Hudební konzervatoře v Praze, první škoře toho času v Německu, kde vládne největší přísnost a preciznost; zde jsem se řídil radami odborníků, jelikož sám jsem v hudbě laik. Na tohoto mladého umělce existuje pouze jeden názor, a to ten nejlepší.“

Vojenský komisař Mohr byl nejen milovníkem hudby, ale očividně také praktickým mužem. Kromě toho, že Schediwého chválí jako všestranného a talentovaného hudebníka, zdůrazňuje, že český houslista je mladý a nezadaný. Divadelní společnost by tak hodně ušetřila na mzdových nákladech, kdyby angažovala Schediwého a ne některého ze starších a zavedených hudebníků v Bergenu. Fakt, že Mohrovi zjevně šlo o to, aby získal „mladého umělce“, může vysvětlovat, proč Schediwy uvedl jako rok svého narození 1804, i když ve skutečnosti byl o tři roky starší.

Dohoda, kterou Mohr v Karlových Varech navrhl, byla poměrně podrobná. Schediwy se musel zavázat, že bude působit jako vedoucí orchestru (dirigent) Divadelní společnosti, „jak bude požadováno“, a bude-li třeba, bude také hrát první housle. Kromě toho bude nacvičovat pěvecké party a tři hodiny týdně dávat kondice zpěvu osmi až dvanácti „mladým lidem“. Za to mu vedení Společnosti bude platit 300 stříbrných ročně.

Západočeské Karlovy Vary, kde se roku 1826 setkali vojenský komisař Mohr a kapelník Schediwy, byly jedněmi z nejoblíbenějších lázní v Evropě.

Vzhledem k tomu, že běžný dělník v Norsku v té době vydělával kolem 50 stříbrných za rok, farář něco mezi 500 a 1000 stříbrnými a celník přes 1300 stříbrných, nebyl plat nijak zvlášť dobrý. Na druhou stranu angažmá v Bergenu by Schediwému mohlo zajistit stálý příjem a ve svém volnu by se mohl věnovat jiným zakázkám.

Nevíme, zda setkání vojenského komisaře Mohra s českým houslistou v Karlových Varech bylo náhoda, nebo výsledek cílené strategie Divadelního spolku, jak si zajistit vedoucího orchestru ze zahraničí. Víme však jistě, že Schediwy Mohrovu nabídku přijal. V říjnu téhož roku byla v *Bergenských obchodních listech* otištěna následující zpráva:

„Oznámení o příjezdu. 18. dne v měsíci. Kapelník J. Schedewy z Hamburku k paní Bentzonové.“

Když toho podzimního dne roku 1826 přistál u mola v Bergenu mladý hudebník z Čech, možná netušil, že v západonorském městě stráví zbytek života.

Okno do Evropy

V roce 1826 byl Bergen se svými téměř 20 000 obyvateli stále ještě největším norským městem. Již od středověku byl centrem obchodu a lodní dopravy. Výměnou za rybí produkty a řezivo dováželi podnikaví obchodníci z přístavních měst na kontinentu obilí, látky, víno a další produkty. Plachetnice bergenských rejdařů přepravovaly zboží z Archangelsku na severu až po Sicílii na jihu.

„V první polovině 19. století mělo Norsko jen jedno město, které na tehdejší poměry neslo metropolitní charakter, a to Bergen,“ uzavírá historik Francis Sejersted svou práci o období po přijetí norské ústavy v roce 1814.

Současně byl Bergen bezkonkurenčně nejvíce mezinárodním městem Norska. Již v 50. letech 14. století založili němečtí obchodníci trvalou kolonii Bryggen (přístav)

Až do 30. let 19. století byl Bergen největším norským městem. Kresba Johana F. Dreiera z roku 1829.

v Bergenu. V následujících stoletích přilákala období ekonomického rozmachu do města vlny přistěhovalců z Dánska, Nizozemska, Skotska, Anglie severoněmeckých hanzovních měst. Výsledkem bylo, že mnoho předních obchodních rodin a velká část vyšších úředníků státní správy mělo zahraniční, zejména německý nebo dánský původ.

Mnohé z těchto rodin byly vzájemně propojeny nejen společnými obchodními zájmy, ale také sňatky a příbuzenskými vztahy. Společně tvořili bergenskou kulturní elitu.

Inspirováni vývojem na kontinentu založili přední občané města v roce 1765 Hudební společnost (později přejmenovanou na Hudební společnost Harmonie) se symfonickým orchestrem a sborem. O dvě desetiletí později ve stejném prostředí vznikla Bergenská divadelní společnost, rovněž s orchestrem a sborem. Členy obou spolků byli nadšení amatéři, kteří v souladu s ideály osvícenství chtěli zušlechťovat duši a mysl uměleckým projevem. K tomu však potřebovali pomoc profesionálních hudebníků.

Josef Schediwy tak dostal na starost vedení orchestrálních a pěveckých zkoušek Divadelní společnosti, nacvičování všech nových skladeb a navíc hru na první housle při vystoupeních spolku. Vedení mělo zcela evidentní cíl, proč mladého Čecha angažovalo na pozici „hudebního ředitele“, a tím bylo pozvednutí hudební kvality orchestru na středoevropskou úroveň.

Během první sezóny v roli vedoucího orchestru Divadelní společnosti Schediwy podal bezpochyby přesvědčivý výkon. V následujícím roce mu totiž bylo nabídnuto také místo vedoucího orchestru v Hudební společnosti Harmonie.

Přestože byl všestranným a vzdělaným hudebníkem, Schediwy ve své práci bezpochyby zažíval těžké chvíle. Orchester Harmonie se v té době skládal ze 32 amatérských hudebníků. S výjimkou 17letého houslového virtuóza Oleho Bulla, kterého jen o pár let později oslavovali po celé Evropě jako nového Paganiniho, byla většina členů orchestru starší než Schediwy. Jako příslušníci bergenské smetánky měli také mnohem vyšší společenské postavení.

Mladému houslistovi se však podařilo získat si respekt. Josef Schediwy zůstal ve funkci vedoucího orchestru až do roku 1839 (některé zdroje uvádějí rok 1844). Během 17 let na místě uměleckého vedoucího zařadil na repertoár Harmonie vídeňské klasiky Haydna, Mozarta a Beethovena.

Orchestr se pod taktovkou Schediwého vydal také novými a kreativními cestami v propagaci. Vzhledem k tomu, že koncerty byly vedle divadelních představení jedněmi z mála akcí, které byly přístupné i ženám, Harmonie zavedla v roce 1834 nové pravidlo: Každý mužský posluchač si mohl na koncert vzít dvě společnosti!

Z Josefa se stává Ferdinand Giovanni

Kromě plnění povinností vedoucího orchestru pokračoval Schediwy energicky ve snaze získat další příjmy. Sotva dva měsíce poté, co dorazil do Bergenu, zadal mladý Čech inzerát do *Bergenského zpravodaje*: «Níže podepsaný učí hru na housle, klavír a také zpěv [...]. Zájemci se mohou obrátit pro bližší údaje na místo mého ubytování u paní Bentzenové.»

Inzerát představuje začátek padesátileté kariéry Schediwého jako učitele hudby v Bergenu. První roky pracoval jako soukromý učitel; později získal trvalé zaměstnání na různých školách ve městě. Svě první hodiny hry na hudební nástroj či zpěvu dostalo od Schediwého několik generací obyvatel Bergenu.

„Byl to příjemný, ale temperamentní muž, který nám ve škole působil velkou zábavu svou lámanou norštinou,“ vzpomínal o mnoho let později Lorentz Dietrichson, první norský profesor dějin umění.

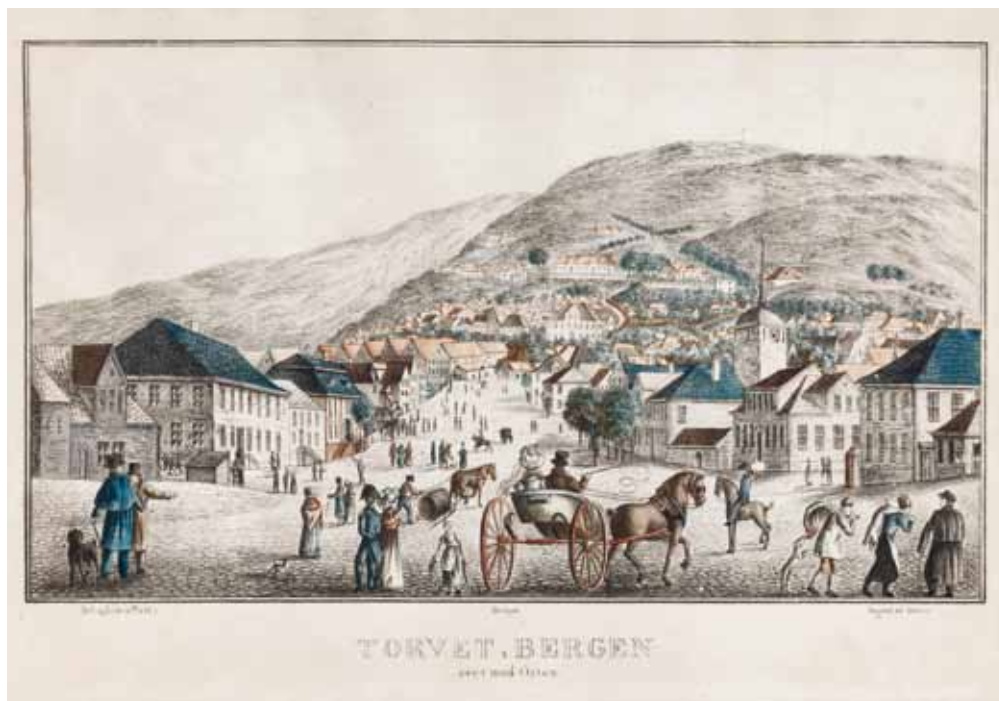
Další oblastí zájmu podnikavého Čecha byly veřejné koncerty pro smíšené publikum. Ty ve velkých městech na kontinentu již dávno nahradily koncerty pro uzavřená shromáždění, kam chodili výhradně muži. Schediwy dál pokračoval v novém přístupu, jak zprostředkovat hudbu co nejvíce lidem v Bergenu.

Už na podzim roku 1826 uspořádal nový umělecký vedoucí Společnosti úvodní koncert, na kterém orchestr pod jeho vedením přednesl výběr skladeb včetně českých lidových písní, které sám upravil. Následující rok pozval hudební ředitel Schediwy do divadla Společnosti na ještě větší vokální a instrumentální koncert. Čtyři ze skladeb byly od Itala Gioacchina Rossiniho, který byl po celé Evropě velmi populární díky operám *Tancredi* a *Lazebník sevillský*. Schediwy sám přednesl houslové sólo od Pierra Rodea, árii z opery *Čarostřelec* od Carla Marii von Webera a vlastní polonézu pro flétnu.

Výběr skladeb byl očividně velmi pečlivě promyšlen. Schediwy mohl ukázat svou hudební všestrannost jako umělecký vedoucí orchestru, houslista, zpěvák a skladatel, což bergenský tisk obdivně kvitoval: „Milovníci hudby v Bergenu mohou být vděční za nádherné okamžiky, které pro ně vytvořil mistr Schediwy,“ uzavřel recenzent *Bergenských obchodních listů*.

I v osobním životě znamenal koncert v září 1827 pro Schediwého křižovatku. Místo toho, aby použil křestní jméno Josef, podepsal koncertní plakát jako „G. F. Schediwy, vedoucí orchestru Divadelní společnosti v Bergenu“. Za iniciálami se skrývala jména Giovanni Ferdinand. O něco později změnil pořadí na Ferdinand Giovanni, což se od té doby stalo jeho oficiálním křestním a prostředním jménem.

Schediwy se nikdy nevyjádřil k důvodům pro změnu svých křestních jmen, ale jedno vysvětlení se nabízí.

Centrum města Bergen v roce 1831. Ve druhé polovině 18. století vzkvétal obchod a lodní doprava, ve městě vznikla vyšší třída, která se zajímala o hudbu a divadlo.

Téměř všichni profesionální hudebníci, kteří v té době pobývali v Bergenu, ať už jako stálí obyvatelé nebo cestovatelé, byli cizinci. Většina z nich byli Němci a díky svému českému původu byl mezi ně automaticky počítán i Schediwy. Křestní jméno, které ho spojovalo s italskými skladateli, mohlo být chytrým tahem, jak se odlišit od ostatních zahraničních hudebníků ve městě, a zároveň plout na operní vlně, kterou spustila tehdejší velká hvězda Rossini.

Pouhých šest let poté, co přijel do Bergenu, měl už Schediwy jméno jako vedoucí orchestru, učitel hudby, houslista a skladatel. O Vánocích roku 1832 své společenské postavení dále upevnil. 28. prosince se Ferdinand Giovanni Schediwy – podle oddacího listu 28letý, ale ve skutečnosti o tři roky starší – oženil v kostele Nykirken v Bergenu s Helenou Elisabeth Bentzonovou. Slečna Helena měla 25 let a byla dcerou vdovy Bentzonové z ulice Strandgaten, kde kapelník pobýval od svého příchodu do města v roce 1826.

Mezi předními měšťany Bergenu

Díky sňatku s Helenou Elisabeth Bentzonovou získal Schediwy přístup k vlivné skupině bergenských obchodníků. Helenin otec Jacob Bentzon se narodil v Hedmarku v jihovýchodní části Norska v roce 1754 a udělal kariéru jako obchodník v bergenském lukrativním obchodu s rybami. Ve sčítání lidu z roku 1815 byl mimo jiné uveden jako hlavní vážič ryb, lodní makléř a majitel domu. Jacob Bentzon byl o 28 let starší než jeho manželka a zemřel deset let předtím, než se houslista z Čech k vdově a k jejím osmi dětem nastěhoval.

Dům rodiny Bentzonových se nacházel v ulici Strandgaten v jedné z nejhonosnějších čtvrtí Bergenu té doby. V jednom ze sousedních domů bydlel Helenin vrstevník Johan Sebastian Welhaven, později jeden z nejvýznamnějších básníků norské literatury. Na samém konci ulice Strandgaten stála nádherná vila, kde se v roce 1843 narodil skladatel Edvard Grieg. Konzul John Grieg, Edvardův dědeček a aktivní člen orchestru

Plakát ke koncertu v roce 1827, kde Schediwy poprvé používá iniciály ve svých křestních jménech, které se nakonec stanou jeho obchodní značkou. >>

CONCERT.

Med det dramatiske Selskabs Directions
Tilladelse og godhedsfuld Understøttelse
af DHerrer Harmonister og Liebhabere,
vil Undertegnede have den Ære paa The-
atret at give en stor

VOCAL- OG INSTRUMENTAL-CONCERT af følgende Indhold:

FØRSTE AFDELING:

1. Ouverture til Operaen „die diebische Elster“, af Rosini, med fuld Janit-
schar-Musik.
2. Duetto af Operaen „Tancred“, af Rosini, synges af to Musikliebhabere.
3. Violin-Solo, af Rode. ~~Spillet af Undertegnede.~~
4. Stor Aria med Chor af Operaen „Tancred“, af Rosini, synges af en Musik-
Liebhaber.

ANDEN AFDELING:

1. Ouverture til Operaen „der Türk in Italien“, af Rosini.
2. Arie med Recitativ af Operaen „der Freyschütz“, af C. M. v. Weber, synges
af Undertegnede.
3. Polonaise for Flöite, af Undertegnede, foredrages af en Musik-Liebhaber.
4. Finale af Operaen „Tancred“, synges af Musik-Liebhaberinder og Liebhabere.

Da jeg har udvalgt de fortrinligste Musik-Nummere, vover jeg at
indbyde Tonekunstens ærede Yndere til denne Concert, i Haab om at forskaffe
dem en behagelig Aften.

G. F. SCHEDIWEY,

Orchestra-Anfører ved det dramatiske
Selskab i Bergen.

~~~~~

Billetter til denne Concert, à 60 Skilling Stykket, ere at erholde i
mit Logie hos Frue Bentzon i Strandgaden, og ved Indgangen, som aabnes
Klokken 5. Concerten begynder præcis Klokken 6.

Harmonie, byl Schediwého svatební svědek. Je zřejmé, že rodina Bentzonových měla se společenskou a kulturní elitou města dobré kontakty.

Helena a Ferdinand měli brzy dvě děti. Emma Elisabeth Schediwy se narodila v roce 1833, její bratr Jacob Bentzon Schediwy o tři roky později. Na rozdíl od svého otce ani jeden z nich nezanechal v hudebním životě Bergenu žádné stopy.

Sotva tři měsíce po svatbě v kostele Nykirken získal Schediwy zaměstnání jako učitel zpěvu v Bergenské katedrální škole. To obnášelo i práci sbormistra v městské katedrále. Schediwy vystudoval zpěv na Pražské konzervatoři a jako vedoucí orchestrů Divadelní společnosti a Harmonie při koncertech znatelně posílil sborový prvek. Nyní se stal zodpovědným za veškerou vokální hudbu během bohoslužeb a jiných církevních svátků v bergenské katedrále.

Práce sbormistra přinesla Schediwému nejen sociální postavení, ale také stálý příjem. Mzda za práci při nácviu sborových a hymnických písní, především německé chrámové hudby, se studenty na katedrální škole byla jistě poměrně skromná. Sbor byl ale také žádán, aby vystoupil při svatbách a pohřbech. Tím si sbormistr zajistil pravidelný přivýdělek za hraní „svatebčanům i mrtvolám“.

V roce 1837 byl Ferdinand G. Schediwy Magistrátem v Bergenu oficiálně jmenován jako městský hudebník. Neplacená funkce byla zřízena v Bergenu již v roce 1591. Úkolem městských hudebníků bylo kromě vystupování v kostele během náboženských svátků hrát denně na lesní roh ze strážní věže, o nedělích a jiných svátcích pak z věže katedrály a kostela sv. Kříže. Na oplátku měli výhradní právo pobírat honorář za hudební doprovod během banketů a jiných společenských událostí.

Bergenský magistrát se v roce 1800 rozhodl získat městské hudebníky z řad varhaníků ve městě. O hudební všestrannosti Schediwého vypovídá, že jako houslista dokázal, že je pro tuto práci kvalifikovaný. Působil pak deset let jako poslední městský hudebník v Bergenu.

Z pozice městského hudebníka byla cesta k práci varhaníka v katedrále snadná. V polovině 19. století měl Bergen tři stálá varhanní místa, z nichž nejžádanější byla práce v katedrále. Pokud se varhaník v mimopracovní době nedopouštěl nemravností či opilostí, mohl počítat s celoživotním zaměstnáním. Českého houslistu jmenoval biskup z Bjørgvinu na místo varhaníka v katedrále v roce 1847. Schediwy zde zůstal téměř tři desetiletí.

Rodina Schediwých žila ve Strandgaten, jedné z nejživějších obchodních ulic Bergenu. Fotografie z 60. let 19. století.

Schediwy, Ibsen a Grieg

Na Nový rok v roce 1850 založil houslový virtuos Ole Bull spolu s několika dalšími bergenskými kulturními nadšenci Norské divadlo. Kromě uměleckého cíle – kritického pohledu na současnost – mělo divadlo i vlastenecký cíl: učinit z norštiny, nikoli dánštiny, přirozený jevištní jazyk v Norsku.

V boji o prosazení norštiny jako hlavního jazyka v norských divadlech hrál Čech Ferdinand G. Schediwy aktivní roli.

Jeho první příspěvek přišel dva roky po založení divadla. V únoru 1852 se konala premiéra hry *První Žid*. Hru napsal „Bergeňan“ (ve skutečnosti úředník Christian Rasmus Hansson), jenž v ní kritizoval předsudky norského lidu vůči židovským obchodníkům, kteří získali povolení pro vstup do země teprve o rok dříve. Hru o třech dějstvích doprovázelo 13 písní, „aranžovaných Schediwým“. Skutečnost, že nebylo použito slovo „komponovaných“, naznačuje, že Schediwy se zřejmě inspiroval již existující hudbou.

Katedrála a Bergenská katedrální škola (vpravo) na fotografii ze 70. letech 19. století. Ferdinand G. Schediwy zde působil v letech 1833 až 1876.

Podle *Bergenských listů* byl děj „značně vyumělkovaný a spíše nepravděpodobný“, ale hra přesto přilákala plný sál a sklídila „bouřlivý potlesk publika“. Zde Schediwy opět ukázal svůj obchodní talent. Před provedením všech čtyř představení nechal písně vytisknout v samostatném sešitku, který se prodával u vchodu do divadla.

O čtyři roky později měl český hudebník dodat scénickou hudbu k dalším dvěma činohrám v Norském divadle. Obě napsal mladý dramatik Henrik Ibsen, který byl v roce 1851 zaměstnán jako první divadelní režisér a příležitostně i jako autor her.

Pro Ibsenovo historické drama *Slavnost na Solhaugu*, které mělo premiéru v Norském divadle v lednu 1856, složil Schediwy předeheru a osm vokálních čísel s orchestrálním doprovodem. Aby zdůraznil norský charakter dramatu, vsadil na národně-romantickou notu a napsal hudbu jasně inspirovanou lidovými tóny, které všichni v sále znali.

Slavnost na Solhaugu bergenské divadelní publikum uchvátila a pro Henrika Ibsena jako dramatika znamenala průlom. Hra byla během roku 1856 uvedena celkem šestkrát, což byl v Norském divadle neobvyklý počet repríz. Když princ Napoléon a filozof Ernest Renan v létě 1856 navštívili Bergen, předal Ibsen vznešenému hostu vázanou kopii rukopisu *Slavnosti na Solhaugu*; Schediwy dal princovi kopii partitury.

Přesně o rok později se v Norském divadle uskutečnila premiéra dalšího Ibsenova historického dramatu *Olaf Liljekrans*. I tentokrát se o scénickou hudbu postaral Ferdinand G. Schediwy. Pro Ibsenovu hru o vášnivě lásce a politických rozporech napsal Čech celkem deset čísel – jednu árii, osm sborových písní a melodramatické *Andante quasi larghetto* pro orchestr.

Očekávání byla vysoká – všech 900 míst v Norském divadle bylo na premiéře vyprodáno – ale *Olaf Liljekrans* takový úspěch jako *Slavnost na Solhaugu* neměl. Nad hlavní roli se vznášel „podivný mlhový závoj“, uvedl recenzent v *Bergensposten*. Hra přesto pomohla upevnit postavení Henrika Ibsena jako nejvýznamnějšího dramatika Norska. A Ferdinand G. Schediwy prokázal, že je předním skladatelem v Bergenu a v Norském divadle.

V té době se Schediwy seznámil s mladým mužem, díky němuž se hudba dostane do středu norského obrozeneckého úsilí. Na podzim roku 1853 nastoupil desetiletý Edvard Grieg do Tankovy školy, kde děti z bergenské vyšší třídy „byly vedeny k tomu, aby se z nich stali ctnostní a ušlechtilí lidé a spravedliví a rozvázní občané“. Schediwy byl od roku 1850 ve škole hlavním učitelem hudby.

V druhé polovině 19. století si norští amatérští hudebníci oblíbili vídeňské klasiky Haydna, Mozarta a Beethovena. Orchestr v Molde v Západním Norsku v roce 1870.

Glaub' mir, mein Accord für Dein' ganzes Leben.

Bergen d. 14 Juli 1860.

*Jon. Schreiner
an
F. F. Schediwy.*

<< Grieg a Schediwy zůstali v kontaktu až do smrti Schediwého v roce 1877. Zde je pozdrav učitele Schediwého z alba jeho bývalého žáka z roku 1860.

Grieg Tankovu školu nenáviděl, ale za pět let, kdy ji navštěvoval, si se svým českým učitelem hudby vytvořil velmi přátelský vztah. Ke konci svého života vyzdvihl Grieg učitele Schediwého ve svých memoárech *Můj první úspěch*:

„Jednoho dne nás zkoušeli ze stupnic a ani jeden z 30 žáků ve třídě neznal odpověď. Ale já jsem je uměl na prstech. Nakonec učitel, milý starý Čech jménem Schediwy, řekl: Ne, nebudu dávat známky. Ale Grieg byl nejlepší. Byl jsem hrdina té chvíle a užíval jsem si to.“

Od šesti let chodil Grieg na hodiny klavíru ke své matce a již v Tankově škole skládal své první skladby. Učitel hudby Schediwy byl jeden z prvních mimo rodinu, kdo objevil Griegův hudební talent. S největší pravděpodobností přispěl k tomu, že se Alexander a Gesine Griegovi rozhodli v roce 1858 vzít svého syna z Tankovy školy a patnáctiletého chlapce poslat na hudební konzervatoř v Lipsku. O pár let později Edvard Grieg jako první zviditelnil Norsko na hudební mapě světa.

Ferdinand G. Schediwy udržoval kontakt se svým bývalým studentem po celý život. Premiéra Griegova *Klavírního koncertu a moll* na jaře 1869 v Královském divadle v Kodani pro něj musela být velkým okamžikem. Klavírní koncert proslavil Griega po celém světě a vydláždil cestu několika jeho dalším národně-romantickým mistrovským dílům, inspirovaným bohatstvím harmonie norské lidové hudby. Jeho starý učitel hudby Schediwy použil stejnou techniku o čtrnáct let dříve ve scénické hudbě pro *Slavnost na Solhaugu*.

<< Kresba učitele zpěvu Schediwého v Tankově škole, kterou nakreslil Edvard Grieg. Edvard byl ve škole nešťastný, ale Schediwého popsal jako „milého starého Čecha“.

Spolupráce s Ferdinandem G. Schediwm zajistila Henriku Ibsenovi (1828–1906) jeho první úspěch jako dramatika. Fotografie z roku 1861.

Edvard Grieg (1843–1907) v letě roku 1858 před nástupem na hudební konzervatoř v Lipsku.

Pohledný a příjemný pán

Ferdinand Giovanni Schediwy se během půlstoletí, které strávil v Bergenu, stal ve městě známou a oblíbenou postavou. Jak kolegové z prostředí orchestru, tak studenti zpěvu ze škol, kde učil, Čecha označili za dobře naladěného a vtipného člověka, zcela pohlaceného hudbou. Zdá se, že to, že se nikdy pořádně nenaučil norsky, mu v očích lidí z Bergenu dodávalo ještě více šarmu.

„Schediwy je pohledný pán středního věku, velmi příjemný,“ napsal hudební pedagog Lars Roverud po návštěvě u svého kolegy v roce 1841. I ostatní členové rodiny udělali na Roveruda skvělý dojem. «[Helene je] pilná hospodyně i laskavá lidská bytost, [...] milé a dobře vychované děti. Žijí velmi pěkně, pořádek a čistota jsou přítomny všude.“

Schediwy zůstal na místě varhaníka v katedrále v Bergenu až do roku 1876. Za tu dobu mu tři desetiletí práce v chladu a průvanu katedrály přivodily dnu. „I přes své mnohé neduhy to byl až do poslední chvíle laskavý, dobrosrdečný a spokojený muž, jakým vždy býval,“ stojí v díle o dirigentech Hudební společnosti Harmonie, vydaném v roce 1916.

Poslední roky musely být pro Schediwého těžké. V roce 1869 zemřel jeho syn Jacob na „nemoc na prsou“, pravděpodobně na tuberkulózu, v pouhých 33 letech. Úředník Jacob několik let před svou smrtí založil rodinu a zanechal po sobě manželku a syna Ferdinanda Giovanniho, pojmenovaného po dědečkovi.

Na podzim roku 1872 byla jeho manželka Helene uložena k odpočinku na hřbitově Nygård v Bergenu. Posledních pět let svého života žil Schediwy se svou dcerou Emmou, která zůstala svobodná a bezdětná.

Dne 13. října 1877 přinesl list *Bergensposten* smutnou zprávu, že Ferdinand Giovanni Schediwy téhož rána „ve věku 73 let“ zemřel po dlouhé nemoci. Ve skutečnosti mu bylo 76 let. O čtyři dny později doprovodili studenti a učitelé katedrální školy a velký zástup osobností bergenského hudebního života včetně Edvarda Griega skladatele, houslistu, varhaníka, hudebního pedagoga a sbormistra Schediwého k hrobu na hřbitově Møllendal.

„Pohledný a příjemný pán.“ Portrét Ferdinanda G. Schediwého pořízený dvorním fotografem Marcusem Selmerem v Bergenu někdy po roce 1852. >>

V říjnu 1881 se vnuk Ferdinand Giovanni Schediwy přihlásil na policii v Bergenu k emigraci do Spojených států; jeho stopy končí v Chicagu v roce 1890. Emma Schediwy zemřela v Bergenu v září 1914 a byla pohřbena jako její otec na hřbitově Møllendal. Téměř na den přesně 88 let po té, co se houslista z Hlásné Třebaně vylodil na nábreží v Bergenu, skončila existence rodiny Schediwy v Norsku.

Ferdinand Giovanni Schediwy však v norském hudebním životě zanechal jasné stopy:

Jednu polonézu pro flétnu, dvě kantáty k narozeninám krále, čtyři valčíky pro klavír, potpourri pro housle, duet a sbor pro mužské hlasy, árie pro kytaru, housle a flétnu a scénickou hudbu ke čtyřem hrám, z nichž dvě napsal Henrik Ibsen. Kromě toho vydal čtyři zpěvníky, které byly všechny používány při výuce na bergenských školách dlouho po jeho smrti.

Nevíme, zda Ferdinand G. Schediwy po té, co odcestoval do Norska v roce 1826, ještě někdy navštívil Čechy nebo Hlásnou Třeň. Rodina Šedivých se však ze

Poslední adresa Ferdinanda G. Schediwého v Bergenu byla ulice Vaskerelven. Zde žil se svou dcerou Emmou až do své smrti v říjnu 1877.

statku čp. 31, kde se Josef narodil, brzy odstěhovala. Z pozemkové knihy vyplývá, že majetek v roce 1840 převzal Wenzl (Václav) Wania.

Uplynulo více než půl století, než se v rodné zemi Ferdinanda G. Schediwého objevila zmínka o jeho kariéře v Norsku. V roce 1942 list *Národní politika*, největší československé noviny meziválečné doby, otiskl velký článek o jeho životě a díle v Bergenu.

O dvě desetiletí později byl Schediwy uveden v *Československém hudebním slovníku*. I když křestní jméno a rok narození nebyly uvedeny správně, zmínka v encyklopedii znamená, že Schediwy byl oficiálně uznán jako skladatel českého původu.

V létě 2022 se kruh uzavřel. Přesně 221 let od chvíle, kdy Ferdinand G. Schediwy přišel na svět, odhalilo zastupitelstvo obce Hlásná Třebaň bronzovou pamětní desku u kaple v obci, kde se narodil. Fakt, že plaketa byla připravena ve spolupráci s Norským velvyslanectvím v Praze, zdůrazňuje jeho význam pro hudební scénu v Bergenu.

Statek čp. 31 v Hlásné Třebani patřil rodu Šedivých od roku 1778 do zhruba roku 1840. Fotografie z roku 1958.

Fotografie a ilustrace

str. 1. Portrét J. Schediwého namalovaný v Čechách kolem roku 1824.

Foto Svein Skare, Univerzitní muzeum v Bergenu

str. 2. Státní oblastní archiv v Praze

str. 4. Státní okresní archiv Beroun

str. 5. Státní oblastní archiv v Praze

str. 6. Archiv Pražské konzervatoře

str. 7. Archiv Pražské konzervatoře

str. 9. Litografie C. Waageho v *Album von Karlsbad* z roku 1850

str. 10. Národní knihovna Norska

str. 13. Národní knihovna Norska

str. 15. Foto Univerzitní muzeum v Bergenu

str. 17. Univerzitní knihovna v Bergenu

str. 18. Národní knihovna Norska

str. 20–21: Národní knihovna Norska

str. 22: Veřejná knihovna v Bergenu

str. 23: Veřejná knihovna v Bergenu

str. 24: Národní knihovna Norska

str. 25: Veřejná knihovna v Bergenu

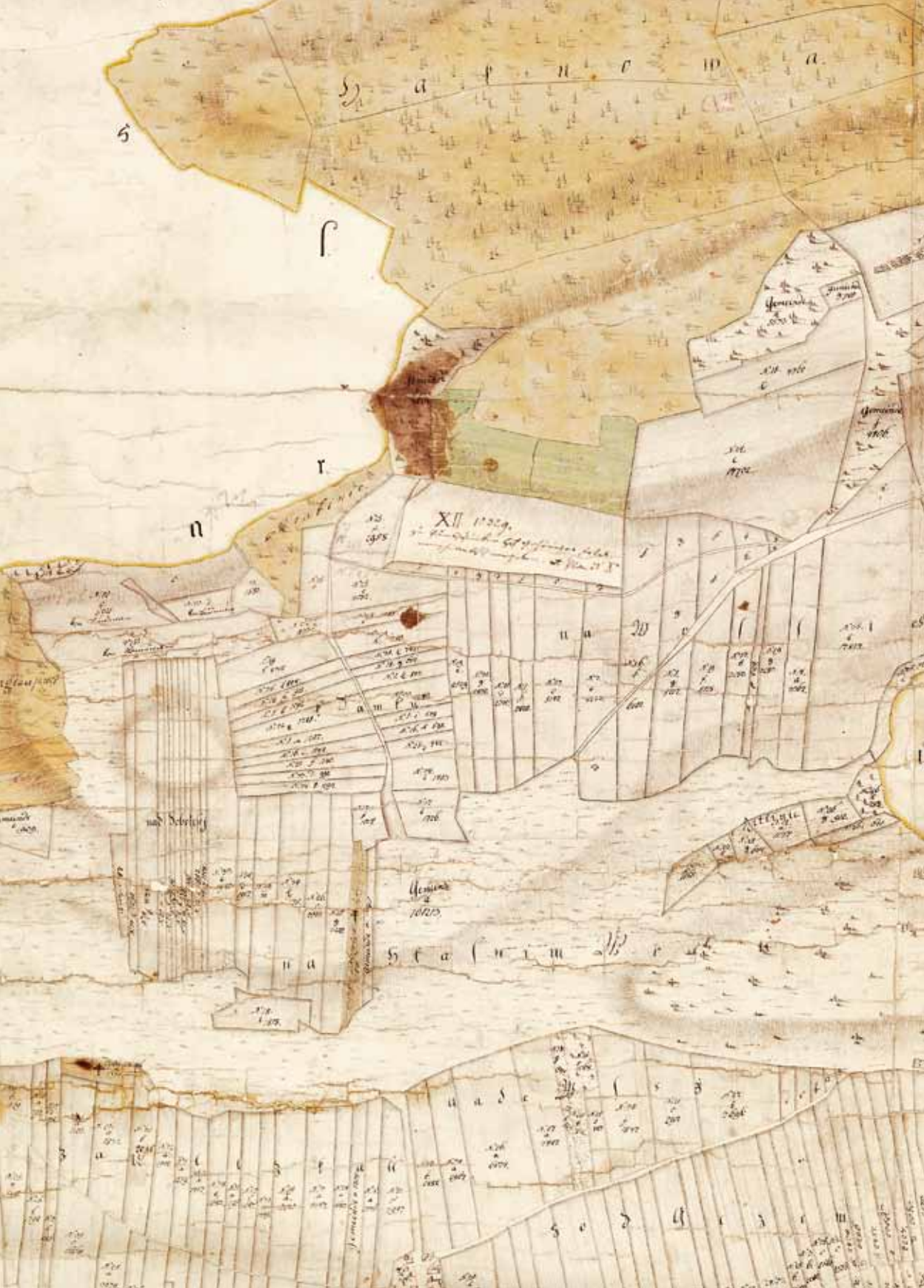
str. 27: Univerzitní knihovna v Bergenu

str. 28: Národní knihovna Norska

str. 29: Muzeum Českého krasu, Beroun

Rádi bychom poděkovali

Janě Borecké, Zoře Damové, Jorunn Eckhoff Færden, Markétě Kabelkové, Espenu Kutscherovi, Liboru Kvasničkovi, Haraldy Herresthalovi, Sonje Marii Innselset, Adnanu Isagićovi, Vnislavu Konvalinkovi, Katrine Lundgren, Yngvemu Nedrebø, Peru Kristianu Sebakovi, Randi M. Selvik, Baardu Olavu Skograndovi, Jiřímu Vichtovi, Mortenu Heiselbergovi, Veřejné knihovně v Bergenu, Archivu města Bergen, Archivu hlavního města Prahy, Muzeu města Bergen, obci Hlásná Třebaň, Pražské konzervatoři, Českému muzeu hudby, Národní knihovně Norska, Muzeu Českého krasu v Berouně, Státnímu archivu Bergen, Státnímu archivu Praha, Univerzitnímu muzeu Bergen.

Norské velvyslanectví
Praha